

MO 17
SLOVENSKÁ MEDZIVOJNOVÁ POÉZIA

- A) vplyv moderny a avantgardy na slovenskú medzivojnovú poéziu
B) charakterizovať jednotlivé smery (vitalizmus, neosymbolizmus, Davisti, kat. moderna, nadrealizmus)
C) najvýznamnejší predstavitelia: Lukáč (neosymbolizmus), Smrek (vitalizmus), Novomeský (poetizmus a ľavicovo orientovaná literatúra)
D) zamysli sa nad zoskupením a výberom hlások v ukážke L. Novomeský – Nohami hore = prečo boli použité, aký zámer tým autor sleduje, pomenuj ten umelecký prostriedok

A) HIST., SPOL.-POLIT. SITUÁCIA: rozpad R-U, 28.10. 1918 vznik ČSR = táto udalosť sa označuje ako prevrat, SJ úradný a vyučovací jazyk, rozvoj školstva, 1920 UK BA, divadlo, divadelníctvo, 1920 SND, 1919 kultúrna osvetová činnosť – obnovená činnosť MS v MT (Jozef Škultéty a Jaroslav Vlček), literárne časopisy, 1922 znovuoobrozené Slovenské pohľady (Štefan Krčméry), Mladé SVK, Svojeť, Elán, Tvorba, DAV. Vytvorená idea čechoslovakizmu, popieranie nár. svojbytnosti Slovákov, prehľbovala sa zaostalosť SVK. Pravícová národná strana HSES; ľavicová = založili KSČ. V 1939 rozpad ČSR (Čechy a Morava obsadené Nemeckom), na SVK Jozef Tiso pod tlakom Hitlera vyhlásil Slovenský štát, v júli názov SR. Na SR bol nastolený klérofašizmus (riadený kňazstvom), tvorivosť spisovateľov obmedzená cenzúrou. Mnoho takých, čo vystúpili za hum. a demokraciu, 1944 SNP, územie obsadené povstalcami = neformálne obnovenie ČSR v obd. Slovens. štátu.

B) POÉZIA: po 1WW začínajú mladí básnici reagovať na príchod nových čias. Vyjadrujú svoje pocity úľavy nad skončením vojny a vyrovnávajú sa so zážitkami z nej. V tomto období rozlišujeme niekoľko smerov v slovenskej poézii:

- **Kritický realizmus:** 3. vlna – J. Jesenský (poprevratová tvorba), prechodná generácia M. Rázus, Š. Krčméry
- **Vitalizmus:** J. Smrek
- **Symbolizmus:** J. Krasko (neosymbolizmus), Emil Boleslav Lukáč
- **Poetizmus:** V. Beniak
- **Proletárska poézia:** ľavicová avantgarda, skupina DAV – L. Novomeský, F. Kráľ, Ján Rob Poničan
- **Surrealizmus:** R. Fabry, V. Reisel, Š. Žáry
- **Katolícka moderna:** opierajú sa o spirituálne hodnoty – Rudolf Dilong, Pavol Gašparovič, Hlbina, Janko Silan, Karol Strmeň, Gorazd Zvonický

KRITICKÝ REALIZMUS

MARTIN RÁZUS: pokračovateľ slovenskej poézie orientovanej na národ a ľud, využíval tradičné básnické postupy, nebol ovplyvnený avantgardou a symbolizmom. Jeho najmladšia sestra bola Mária Rázusová – Martáková, evanjelický farár, politicky činný – predseda SNS, poslanec národného zhromaždenia ČSR, vlastenec, propagoval to bojom za rovnocennosť Slovákov v ČSR, kvôli tomu obviňovaný zo šovinizmu, nacionalizmu, po ochorení obličiek takmer slepí zomiera.

- **Z tichých a búrných chvíľ:** zbierka reflexívnych básní počas vojny, A) osobne vyznievajúce: spomienky na detstvo, rodinu, prírodu, Tatry B) nadosobné: prechádza k národnostnej problematike, zobrazuje krivdy slovenského národa, jeho zlý stav, usiluje sa vcítiť do smútku a žiaľu národa, sveta. Vojnu zobrazuje priamo alebo alegoricky, napr. **Prométeus**.
- **To je vojna:** básne s protivojnovým ladením, aj baladické obrazy, napr. **Matka, Návšteva**
- **Hoj, zem drahá:** iba lyrické básne, v ktorých oslavuje vznik ČSR, a s tým spája nádeje na lepšie časy
- **Kameň na medzi:** sklamanie nad vývojom SVK, kritizuje čechoslovakizmus
- **Šípy duše:** vracia sa k životu a hodnotí ho retrospektívne
- **Cestou:** prevláda pocit depresie, tragiky a smútku, osamelosti. Sociálne javy ho prinútili k sformulovaniu vlastnej autocharakteristiky: *Som zlý, keď bránim svoju krv i kosť, zlý kňaz a tajov Božských znateľ, zlý politik, zlý spisovateľ, zbytočný človek, pozdný hosť*
- **Stretnutie:** uvažuje o živote a zmysle jeho diela, sklamanie, 5 spevov. 1: opis matky, 2-5: matka rozpráva o nebohom otcovi.

ŠTEFAN KRČMÉRY: predstaviteľ prechodnej generácie, literárny kritik, historik, teoretik, prekladateľ a organizátor kultúrneho a literárneho života, kaplán, venoval sa literárnej činnosti, tajomník MS, šéfredaktor Národných novín, redigoval Slovenské pohľady, pre psychickú chorobu sa vzdal práce v MS a Slov. pohľadoch, literárnej činnosti ale nie.

- **Keď sa sloboda rodila:** zbierka vlasteneckej lyriky, zobrazuje tu prevratové udalosti v dejinách slovenského národa, autor tú využíva tradičnú kraskovskú a hviezdoslavovskú symbolickú poetiku
- **Herbarium:** od objektívneho sa posúva k subjektívnemu, vyjadruje duševné rozpoloženie, smútok a zlý psych. stav
- **Piesne a balady:** básne s ľúbostnou tematikou, baladického a historického rázu, napr. **Prostá pieseň hôrna, Na fraštáckom poli** – utlačanie SVK Turkami, oslobodzovací motív (*Slobody zvon bije*), motív prírody (*v kvete starej lipy*), motív vojny (*v trepotaní zástav, švihotaní guliek*), národný (*našinci sa sejú*), podoba s romantizmom (*duní tá zem* – Chalupka)
- **150 rokov slovenskej literatúry:** teoretické dielo o dejinách slov. lit., vyzdvihuje osobnosti 18. a 19. stor.: Štúr, Bernolák

RÁZUS a KRČMÉRY patria do národno-obrannej (vlasteneckej) lyriky

VITALIZMUS

VITALIZMUS: vita - život, nie je samostatným literárnym smerom, skôr myšlienkovým prúdom a spôsobom nazerania na svet. Vznikol vo FRA po 1WW, aby oslávil mier, radosť zo života, mladosť, krásu, lásku, život vo všetkých podobách, čiže životné radosti a hodnoty, o ktoré ľudí okrádala vojna. Básnici vitalisti sa snažili zachytiť každú radostnú chvíľu v živote človeka, vnímali krásu sveta srdcom i zmyslami, videli krásu nielen domova ale celého sveta. Najvýznamnejší predstavitelia vitalizmu na SVK sú J. Smrek, čiastočne J. Rob Poničan.

JÁN SMREK: vyjadruje vo svojej poézii pocity radosti a optimizmu. Vlastným menom Ján Čietek. Prestaviteľ vitalizmu, sensualizmu (zmyslové vnímanie reality), básnik s výrazným optimizmom. Učil sa za obchodníka v Petrovci, kde začal tvoriť, narukoval v Budapešti na 1WW, dostal sa do Istambulu a Palestíny, ochorel na maláriu, doma študoval učiteľstvo, venoval sa publicistike a básnickej činnosti. V Prahe redigoval Zborník Mladej slovenskej literatúry, založil Edíciu mladých divadelných autorov a časopis Elán, vrátil sa do BA.

- **Odsúdený k večnej žízni:** jediná symbolistická zbierka, v básni **Dnes milujem svoj deň** sa lúči s pesimizmom, hlása odklon od symbolizmu.
- **Cválajúce dni:** prihlásil sa ňou k vitalistom = ospevuje život, aktivitu, životný elán, optimistickú náladu, oslavuje lásku, prírodu, krásy sveta, vzdialené krajiny, kladné životné hodnoty – lásku, mladosť, krásu (nie len fyzickú), vyjadril tu nádeje a túžby mladej generácie. Okrem vitalizmu sú tu aj prvky patizmu – princíp hry a hravosti napr. **Báseň o stavaní domu** (*novučičkých, nových, troj, štvor, päť i šesťposchodových*). Témy formálne alebo náznakovo občas spája s formou balady, napr. **Balada o cynickom milovaní, Balada noci májovej**.
- **Božské uzly:** vitalisticky zamerané básne ľúbostnej i prírodnej tematiky, využíva bohatú – imagináciu a improvizáciu – pri tak neopakovateľne tlmočiť silný citový zážitok s nevšednými pozoruhodnými detailmi života, životnej reality, napr. **Balada čerešňových kvetov**.
- **Iba oči:** pokračuje v tejto tematike, kladie dôraz na sensualizmus = zmyslové stvárňovanie zážitkov, okrem predchádzajúcich tém využíva aj prírodu napr. **Z mora do sklenice** – lyricky opisuje cesty po európskych štátoch. V zbierke sú ľúbostné, prírodné, sociálne a cestovateľské témy.
- **Zrno:** písal ju, keď žil v Prahe, príťažlivosť slovenskej prírody a dedinského prostredia (Orava, Kysuce, Liptov), štylizuje sa do roly márnotrátneho syna, cítiac pri sebe silu a príťažlivosť domoviny, vyjadruje lásku k domovu. Má piesňovú formu, od lásky k žene prenáša pozornosť na domovinu (zvrúcnel nehou a láskou, nie zmyselnou ale živelnou, pocitom spätosti s domovinou) = *Hreje ma matka zem, na svojej hrudi, márnotrátneho svojho syna, horúcim víta bozkom*
- **Hostina + Studňa:** reaguje v nich na neprajný čas vojny, vyjadruje tu svoj protest proti vojne, jej následkom a neľudskosti fašizmu, čas vojny je pre neho krvavou témou. Napr. **Kone, Akord, Len poézia, Tretia veta, Baaardi** – básne s hudobnými a výtvarnými podnetmi.
- **Obraz sveta + Struhy + Nerušte moje kruhy:** zbierky po 2. svetovej vojne, vyjadril tu silu svojej básnickej osobnosti
- **BÁSNIK A ŽENA:** básnická skladba, obdivný a krásny vzťah k žene tu vyjadril novou formou – pokusom o básnickú poviedku. Skladba vznikla z konkrétneho básnikovho zážitku. V zasneženom parku sa prechádzal po Michalskej ulici v BA a pred ním kráčala osamelá žena. Skladba má 5 častí v 4 ročných obdobiach:
 - 1) **V zasneženom parku:** rozhovor medzi básnikom a neznámou ženou, vyjadruje sklamanie z dnešného materiálneho sveta, nemá viac radosť z básnenia, stráca inšpiráciu. Žena sa básnikovi veľmi páči, dostáva vďaka nej chuť na písanie.
 - 2) **Pokračovanie jarné:** zobrazuje tú najkrajšiu časť lásky- zaľúbenie na začiatku (symbol jari) každého vzťahu. Žena sa stáva básnikovou inšpiráciou. Básnik sa do ženy zaľúbil, veľmi ho priťahuje, ona sa však prejavienia citov stráni („Kto môže zveriť srdce na básnika?“) Lenže on práve v nej nachádza človeka, pred ktorým sa za svoju lásku nehanbí. Autor označuje lásku za najdôležitejšiu súčasť mladosti.
 - 3) **Letná noc na vode:** zaľúbenci sa plavia na loďke. Básnik čoraz viac hovorí o erotike. Žena mu to vyčíta. Básnik však len opäť vyjadruje svoj obdiv k nej. Žena tu už básnikovi veľmi vrúčne opätuje lásku a začína ho považovať za to najšťastnejšie a najdôležitejšie v jej živote. No zároveň mu vyčíta, že iba ona jeho tak veľmi ľúbi. Žena zaspáva a básnik sám seba označuje za jej ochrancu. („S mečom archanjela bdiem nad tvojím snením.“)
 - 4) **Padajúce listy:** odohráva sa v lese. Jeseň je obdobím depresii a smútku po slnečnom lete. Rovnako je to aj s láskou. Žena básnika opúšťa. Ten tomu však neverí a nevie sa s tým zmieriť. Je nešťastný. Nechápe prečo jeho družka už nechce viac stáť po jeho boku. Tá sa priznáva k inému mužovi, pravdepodobne manželovi. O ich láske hovorí ako o sne, ilúzii, klame a ten sen akoby ju úplne pohltil a teraz sa snaží prebudiť do skutočnosti. Je toho názoru, že jej odchod môže znamenať určitú záchranu básnika v jeho písaní.
 - 5) **Po 10 rokoch:** Básnik sa cíti osamelý, nemôže sa zmieriť so stratou svojej lásky. Po desiatich rokoch ju však opäť stretáva. Neskôr hovorí o rozpore medzi básnikovými dielami a skutočným životom. Píše teda o šťastí a zdraví a snaží sa ľudí svojimi veršami rozveseliť, on sám je pritom nešťastný. Jediným šťastím bola a je pre neho poézia - tá ho nemôže opustiť. Nechce písať o zlých stránkach života. Prichádza počas rozhovoru s ňou na myšlienku, že je dôležité aj po zlých skúsenostiach alebo problémoch postaviť sa k nim čelom a ísť ďalej. Bolo by chybou skončiť s písaním alebo utápať sa v smútku. Stále sa ľúbia, ich cesty sa však po poslednom bozku opäť rozchádzajú. No aj tak je básnikov posledný verš oslavou ženy: „To najslastnejšie ľudské slovo: žena“

NEOSYMBOLIZMUS

NEOSYMBOLIZMUS: typické sú hlboké tóny, tragika, pesimizmus, meditatívnosť. Základom je symbolizmus, všetky možné témy, majú znaky symbolizmu, ale reaguje aj na vojnovú tematiku.

EMIL BOLESLAV LUKÁČ: lyrik s tragickým pocitom života, kňaz len krátko, učil SJ, redaktor Mladé SVVK, LUK, Slovenské smery, Tvorba, tajomník Spolku slovenských spisovateľov, poslanec Národného zhromaždenia v Prahe. Na jeho tvorbu vplývali európski symbolisti (Boaudelaire, Ady), protikladná k tvorbe Smreka. Prevažujú tu temné, husté tóny, tragika, pesimizmus, dolorizmus, hlboké uvažovanie – meditácia, dokázal načúvať hlasu zúfalstva, náreku duší, pokrivenosť doby, reagoval na rozmáhajúci sa fašizmus v Európe, ale aj na tragické sociálne momenty u nás.

- **SPOVEDĚ:** básne s osobitnými bolestnými zážitkami z IWW, prejavuje sa to sklonom k **dolorizmu** (bolestníctvo, sebatrýzeň), napr. báseň **Dravý pocit**, motívy smútku a bolesti, životná skepsa, pesimizmus, prvky nedôverčivosti, vyjadruje sa v protikladoch, paradoxoch (*To nie je pravda*)
- **DUNAJ A SEINA:** počas štúdia na Sorbonne, samotný názov je symbolický, Dunaj = SR, Seina = Paríž, pocit stratenosti v cudzom meste, túži po domove, konfrontuje domov a svet, mesto a dedinu, hodnoty domova (nachádza v ňom mravnú silu, istotu) a dediny (blízky mu bol tento spôsob života), rozdiel od Smreka – cudzina na neho pôsobí neprijemne a nepriateľsky, neprijal mestskú morálku napr. **Taedium urbis** (hnus mesta, nepáči sa mu, kontrastuje mesto a domov)
- **HYMNY K SLÁVE HOSUDAROVEJ:** meditatívny, reflexívny charakter, prihlásil sa k odkazu Hviezdoslava, zdôraznený autorov kresťanský názov, vyslovil tu autocharakteristiku: *Som bohatierom, bedárom, madonou, kurtizánom, som básnikom i bláznom tiež, kňazom i modlou samou*. Využíva tu poetizmy, biblizmy, neologizmy, archaizmy i cudzie slová.
- **O LÁSKE NELÁSKAVEJ:** zmyslové, erotické motívy, svojské chápanie ľúbostného citu – stvárnjuje ho v paradoxoch (neoča-kávané, prekvapujúce tvrdenie), emocionálny a myšlienkový dualizmus vyúsťuje do skepsy, pesimizmu, na 1 strane lásku chce, na 2. strane ju odmieta, lásku zobrazuje v rozporoch, je plná protikladov, kontrastov, napr. **Paradoxon** – *Neviem byť šťastný, lebo šťastím uplynie šťastie, len z kyprej pôdy pochybnosti nám láska rastie*. Láska je protikladná hra citov a rozumu – svojské chápanie lásky.
- **KRIŽOVATKY:** prechádza od osobných tónov k spoločenským témam, viažu sa na SVK v medzivojnovom období. Naznačil tu symbolickú zložku symboly, alegórie (*čierny svet, šedivý jastrab, 12-hlavý drak*), vycítil silnejšie nebezpečenstvo fašizmu, z mnohých básní zaznieva bezvýchodiskovosť, bezmocnosť.
- **SPEV VLKOV:** reaguje na hrozbu fašizmu, istotu vidí v domove, prírode, vlk = symbol zla, drzosti
- **ELIXÍR:** problematika vojny, jeho obavy a predtuchy vojny, fašizmu, tóny tragiky a pesimizmu *Kam utieť kam? Na prahu rodnom príšery apokalypsy, z pralesov hodrušských echo čuť chechotu mier a v chrámoch obludná maska vojny*.
- **MOLOCH:** prehľbuje sa autorov tragizmus, komentuje priebeh dejín, reakcia na zabíjanie a vojnu – ESP 1938, protest proti dejinným nespravodlivostiam, napr. **Belvedere** – viedenská arbitráž *Rvite si ju na kusy, berte jej strážne stánky, KE, LV, Jelšava, NZ!* – moloch = symbol krutosti, pesimistická vízia skazy sveta, pocity beznádeje
- **BÁBEL:** vojnové udalosti, ktoré nazýva apokalypsou, porozumenie hľadá medzi národmi, symbol chaosu, zmätku, množstvo podobenstiev, kresťanský pátos, odmietanie nacizmu.

POETIZMUS

POETIZMUS: zakladateľmi boli Vítězslav Nezval a Karel Teige, mal veľa príbuzných črt so surrealizmom. Básnici tiež zdôrazňovali sen, fantáziu, predstavivosť, zmyslové vnemy, asociácie. Kládli však veľký dôraz na lyrický prístup ku skutočnosti. Všíмали si najmä radostné, veselé stránky života. Snažili sa nachádzať krásu i vo všednom živote, nadchýnali sa životnou aktivitou, prácu pripodobňovali k hre. Svet vnímali ako hru farieb, svetiel, zvukov, vôní a pohybu. Zdrojom inšpirácií bola záľuba v cestovaní, v dielach často zanikajú rozdiely medzi lyrikou a epikou, snom a skutočnosťou. Verše vynikajú ľubozvučnosťou, vtípnymi metaforami a sviežimi, prekvapujúcimi rýmami. Slovenskí predstavitelia: L. Novomeský, F. Král, V. Beniak...

VALENTÍN BENIAK: narodil sa v Chynoranoch, študoval v TO, NR, Pešti, notár, Ministerstvo vnútra, predseda Spolku slovenských spisovateľov, výrazný predstaviteľ medzivojnového poetizmu a symbolizmu, využíva motívy dediny a domova, reťaze, sociálne a národné, dialok a nových horizontov, exotiky, bohémskeho života, lásky k žene ako zvestovateľke lásky a humanity, pásmovitosť (asociatívny princíp spájania motívov), spájanie abstraktného s konkrétnym, hra so slovami, folklórne, biblické litanické slová, veľmi často využíva sonet (majster sonetu), paralelizmus (1verš=1veta).

- **TIAHNIME ĎALEJ OBLAKY:** dedinské a sociálne motívy, dedinský svet. Základnú istotu a hodnotu vidí v zemi, rode, domove a láske. Má dve časti: 1, Putá k domovu 2, Hovory zo sna. 2. časť- objavujú sa aj motívy smrti ako rovnocenný motív k motívu reťaze z 1.časti, ktorý autor chápe ako symbol následnosti, zviazanosti generácií i symbol plynúceho času.
- **OZVENY KROKOV:** mnohorozmernejší pohľad na svet, obsahuje najmä motívy dialok, histórie, antiky, vyplývajúce z jeho pobytu v Taliansku. Zmyslové dojmy plné farieb, zvukov a vôní sú prejavom poetizmu.
- **KRÁĽOVSKÁ REŤAZ:** je tá, v kt. už naplno rozvinul poetizmus. Obsahuje básne plné bohémskych motívov(krčmičiek, lunaparkov, zábav i vykričaných štvrtí západných miest), exotických dialok, slávu dejín a kultúry Talianska a Francúzska.
- **LUNAPARK:** venuje v nej stále pozornosť dojmom z Fr., a bohémskeho Paríža, ale je už poznačená bolesťou z tragického poznania rozporuplnosti tohto mesta slastí i nerestí, bohatstva i chudoby.

- **Poštový holub:** odklon od poetizmu naznačuje aj expresívny, drsný slovník. Opäť sú v nej sociálne motívy a nové motívy vojny. Motív reťaze ako symbolu viery v lepšie časy, na ktoré sa dá ešte nadviazať opäť spracoval v básni Reťaz.
- **Strážcovia a ochrankyne Slovenska:** cyklus 24 sonetov doplnených Beniakovými olejomaľbami, vyslovil v nich obavy o vlasť, o mier v čase priprav vojny a v čase 2.svetovej vojny. Reaguje na konkrétne historické udalosti, prihovára sa rôznym umelcom, žijúcim i nežijúcim, podčiarkuje ich význam v duchov.
- **Žofia, Popolec:** (1 deň pôstu, veľké vyhrešenie) - zvažuje, čo je dobro a čo zlo. Žofia, raz konkrétna, raz abstraktná, je v oboch zb. symbolom života, jeho zmyslu, objektom úcty i lásky, milenkou i matkou. Zosobňuje ľudskú múdrosť, skúsenosť i svedomie.
- **Hrachor, Plačúci Amor, Sonety podvečerné:** povojnové zbierky

PROLETÁRSKA POÉZIA

PROLETÁRSKA POÉZIA: socialistický realizmus, ako umelecká metóda sa sformoval v ZSSR, opieral sa o marxisticko-leninskú filozofie a stanovil prísne normy pre literárnu tvorbu, tá bola nástrojom na revolučnú premenu sveta a mala zachytiť spoločenské javy v revolučnom vývine. Jej tematickým ťažiskom bol pracujúci ľud, človek - budovateľ nového, ľudskejšieho a lepšieho sveta. Stal sa po 1948 jediným a povinným umeleckým smerom, vznikali schematické budovateľské romány, oslavné poémy a iné diela, ktoré zobrazovali život skreslene a nepravdivo. Predstavitelia: **P. Jilemnický, F. Kráľ, L. Novomeský, J. Poničan**, básnici **A. Plávka, J. Kostra, V. Mihálik**, prozaik **V. Mináč**.

DAV: v 1924 mladí spisovatelia založili skupinu a časopis DAV: **Daniel Okáli, Andrej Sirácky, Vlado Clementis**. Medzi rovesníkmi získali uznanie a priaznivcov, hlásili sa k nim spisovatelia, kritici, výtvarníci. Neobmedzovali sa len na literatúru, ale snažili sa uskutočniť v spoločnosti prevratné zmeny, k čomu im mala slúžiť tvorba. Hlásili sa k typu proletárskej poézie, chceli písať modernými prostriedkami a revolucionalizovať myslenie ľudí. Nadväzovali na európske avantgardné smery (futurizmus, expresionizmus, konštruktivizmus, poetizmus).

LAVO NOVOMESKÝ: davista a predstaviteľ ľavicovej avantgardnej poézie, snažil sa o širšiu škálu umeleckých prostriedkov, hľadanie nových obrazov.

- **NEDEĽA:** nedeľa = poézia ako sviatok, mala by byť sviatkom v živote človeka, básne sú sociálne ladené, plné osobných smútkov, melanchólie, ale aj úžasu nad svetom, básne s motívmi, v ktorých mladý človek objavuje život a teší sa z neho.
- **ROMBOID:** nedokonalosť hranatého nepravouhlého kosodĺžnika, konfrontuje ho s dokonalosťou kruhu, autor tu konfrontuje detské sny so svetom dospelých, v ktorom je všetko skrivené, na rozdiel od poetizmu si nevšíma len radostné stránky života ale aj smutné a tragické. Dodnes vychádza časopis s týmto názvom. Využíva kalambúry (slovné hračky so zvukom), v súlade s poetizmom kladie dôraz na poetickosť, ľubozvučnosť veršov (*džezuje švaltavý džavot riav, balád balvany valia vlny valného Dunaja*)
- **OTVORTE OKNÁ:** symbolický názov – heslo mladej generácie otvoriť okná do Európy, konfrontuje rodný kraj a Paríž. Napr. **Smrť na stanici, Aeroplán nad mestom, Stretnutie**
- **SVÄTÝ ZA DEDINOU:** hrozba nastupujúceho fašizmu, nezmyselnosť vojny, ale aj viera v človeka, silu ľudskosti, ktorá nad vojnu víťazí, odráža tragiku doby, čas prevrátených hodnôt, napr. básň **Nohami hore**
- **PAŠOVANOU CERUZKOU:** básne odrážajú atmosféru vojny, protivojnový motív, písal ich vo väzení, bol uväznený orgánmi SR za politickú činnosť, na vyjadrenie protivojnového stanoviska použil skryté formy = symboly.

SURREALIZMUS

SURREALIZMUS: v 30. rokoch sa básnici na SVK nadchli francúzskym surrealizmom, odmietali tradičné hodnoty, chceli šokovať meštianstvo a jeho vkus. Využívali voľný verš, vynechali interpunkciu, používali prirodzený slovosled. Neskôr výrazne protestovali proti fašizmu, vyjadrovali túžbu po slobode, v ich tvorbe dominuje metafora, najmä genitívna (*prepelica viniča, pot skál*). Zameral sa na oblasti, ktoré sú za alebo nad realitou, ale ktoré nie sú prístupné ani skúsenosti ani rozumu. Zdôrazňoval fantáziu, predstavivosť a dôležitosť podvedomia a snov, poéziu chápali ako spontánny prúd obrazov a asociácií, ktoré vychádzajú z podvedomia a voľne sa k sebe priradujú. Odmietali tradičné estetické formy, vyjadrovali krásu z podvedomia, snov, halucinácií. Vytvárali zvláštne, prekvapujúce metafory. Predstavitelia: **R. Fabry, V. Reisel. Š. Žáry...**

RUDOLF FABRY: zemepis, kreslenie – zblížil sa tu s výtvarným umením avantgardy, grafik, ilustrátor, novinár – Práca, Nedeľa, Život, Kultúrny život, šéfredaktor Expres.

- **Utaté ruky:** 1. nadrealistické dielo, experimentálny charakter, odmietol v ňom klasickú poéziu, nekonvenčné, provokačné dielo. Prečiarkol prológ, čím naznačil zavrnutie klasiky, básne s voľným veršom, netradičné, mimovoľné zoskupenia obsahov vedomia, momentálne nápady z vedomia a podvedomia.
- **Vodné hodiny, hodiny piesočné:** striedanie prózy s veršami, reaguje na udalosti vedúce k zániku ČSR
- **Ja je niekto iný:** vrchol nadrealizmu, reakcia na vojnové hrôzy – koniec vojny, proti vojne. 2 pásma: **Prvé stretnutie s Féneom** (Féneo vybájená postava raz v úlohe diabla zvodcu, raz básnika dvojníka, apokalyptické obrazy), **Druhé stretnutie s Féneom** (zameranie na prít. a budúcnosť, konfrontuje s vlastným vedomím, tuší lepší život, koniec vojny, dôvera v budúcnosť hraničila s utopickým rojčením).

KATOLÍCKA MODERNA: básnický sa realizovala hlavne v SR okolo časopisu Vatra a Kultúra, opierala sa o duchovné hodnoty, vychádza z náboženských tradícií, vyvíjala sa súbežne s poetizmom a nadrealizmom. Ide o zoskupenie mladej kňazská generácia - katolíci, väčšinou kňazi alebo mnísi. Ich poézia pramení v náboženských národných hodnotách a v silnej pripútanosti k rodovým a krajovým koreňom. Tvorili nábožensko-reflexívnu poéziu – lyrické spovede človeka, ťažko skúšaného životom, ktorý nachádza útočisko vo viere v Boha. K najvýznamnejším predstaviteľom patrili: **J. Silan, R. Dilong, P. Gašparovič – Hlbina, K. Strmeň, G. Zvonický**. Spoločný znak náboženský obsah založený na kresťanstve, nemajú jednotnú poetiku ani program (na rozdiel od nadrealistov). Čerpali z Proglasu, kresťansky orientovanej francúzskej poézie, poetizmu, nadrealizmu. Mali slobodný prejav, individualizmus, nezávislosť, podvedomie, viera v Boha, témy – náboženstvo, národ, symboly z Biblie, gréckej mytológie, motívy cesty (k Bohu).

RUDOLF DILONG: študoval teológiu, františkánsky mních v TT, zostavil Antológiu mladej slovenskej poézie, ktorú literárna história pokladá za 1 programové vystúpenie katolíckej moderny, emigroval do Ríma, Argentíny, USA.

- **Budúci ľudia, Slávne na holiach, Dýchajte, lazy!:** liturgické náboženské motívy, osava života
- **Ja, svätý František:** hlboká náboženská inšpirácia
- **Hanička:** strieda sa tu baladická poetika, ľudové piesne so surrealistickou obrazotvornosťou, objavuje sa tu motív smrti, krvi, vojny = ako duchovný sa zúčastnil bojov na východnom fronte
- **Zakliata mladosť:** autobiografická próza
- **Otčina, nehnevaj ma:** po emigrácii, o túžbe po domove

JANKO SILAN: básnik, panteistický - všade videl Boha, bol skoro slepý

- **Rebrík do neba:** debut, o zmysle bytia
- **Piesne z Javoriny, Piesne zo Ždiaru:** prír. a soc. motívy, univerzálnosť ľudského života
- **Ja som voda i iné verše:** vyšla v Taliansku pred jeho smrťou.

PAVOL GAŠPAROVIČ HLBIANA - autor manifestu katolíckej poézie

- **Začarovaný kruh:** báseň Melanchólia (symbolizmus)

GORAZD ZVONICKÝ: písal mariánsku poéziu

- **Mýtnik pred Madonou:** Mária symbol materstva, utrpenia, pomoci....

D) L. NOVOMESKÝ – NOHAMI HORE: (zoskupenie hlások)

Baletky výbuchov po svete rozvojenom
 po hlavách tancujú,
 po hlavách,
 ich sukne zhŕňajú sa v spfškach strašlivých.
 To je tá ruža temných lupení
 na vyschlej hrudi starej Európy,
 fontána, ktorá z ohňov prameni
 a mrazom padá na hromadné hroby.
 Je to jej tanec po hlavách,
 jej hudby obrátenej, prevrátených slov,
 ten tanec po hlavách,
 nohami hore.

Autor využíva tzv. **euforickú výstavbu verša:** ťubozvučnú, vynikne najmä pri hlasnom čítaní, založená je na pravidelnom opakovaní iných hlások najmä zvučných R a L (prečítať z ukážky príklad) - 4 verš, zreteľné je tam Ž, vzhľadom na to, že ide o báseň o vojne, môže tento zvuk evokovať dávku rýchlopalnej zbrane, čítať ukážku ďalej.

B, Odôvodnite výber a zaradenie slov podľa významových a štýlových odlišností.

Zaujímavý je hneď nadpis, treba ho chápať metaforicky, vo vojne sú (ľudské hodnoty obrátené, autor využíva paradoxné spojenie slov napr.: baletky výbuchov - baletka: pekné, nežné, rázne
 - výbuchov: hrozné, prináša smrť

Autor ďalej používa okazionalizmy - básnické slová napr. rozvojenom tanec po hlavách (to čo nohami hore), vyschlá hrud' starej Európy (Európa - všetky vojny) Autor vedra seba hromadí slová toho istého významu: obrátenej, prevrátených, zrátených, prekotených